

18.9.2018

EOAK/3379/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

PERINTÄTOIMIEN JATKAMINEN SAATAVAN VANHENTUMISEN JÄLKEEN

1 KANTELU

Kantelija pyytää oikeusasiamiestä selvittämään, miksi Vantaan kaupunki ja Aalto-yliopisto hakevut perintätoimiston välityksellä jo vanhentuneita saatavia. Kantelija pyytää oikeusasiamiestä selvittämään, miksi perintätoimisto oli lähettänyt 5.5.2017 kirjeen, jossa ilmoitettiin Vantaan kaupunginkirjaston 21.8.2001 erääntyneestä kahdesta lainasta ja niihin liittyvistä materiaalikorvauksista. Samoin ilmoitettiin Aalto-yliopiston 1.6.2001 kahdesta erääntyneestä lainasta.

2 SELVITYS

Vantaan kaupunki ja Aalto-yliopisto antoivat asiassa selvityksensä.

3 RATKAISU

3.1 Vantaan kaupungin menettely

Vantaan kaupungin kirjastopalvelujen johtajan antaman selvityksen mukaan kantelijan lainaaman perintään siirtyneen kirjastoaineiston eräpäivät olivat 24.7.2001 ja 21.8.2001. Jos asiakas ei palauta aineistoa käyttösäännöissä mainittujen aikataulujen puitteissa, hän saa laskun korvatakseen nämä muiden asiakkaiden käytöstä poistuneet aineistot. Kyseessä on palauttamattomista kirjoista lähetetty maksu, joka on yksityisoikeudellinen saatava. Kantelijan palauttamaton aineisto siirtyi 24.9.2001 ja 22.10.2001 60 vuorokauden kuluttua eräpäivästä Intrum Justitia Oy:n aktiiviperintään. Toimeksiannot siirtyivät jälkiperintään 15.2.2002 ja 26.2.2002. Perintätöimien alettua asiakas palautti 8.7.2002 kuusi lainassa ollut kirjastoaineistoa. Perittäväksi jäi vielä kaksi teosta. Asiakas ei tässä vaiheessa ollut kiistänyt laskun tai perinnän perusteita tai oikeellisuutta. 8.7.2002 jälkeen Intrum Justitia Oy oli muistuttanut asiakasta 1–4 kertaa vuodessa. Tässä asiassa kantelija oli vuoden 2002 jälkeen seuraavan kerran itse yhteydessä Vantaan kaupunginkirjastoon vasta keväällä 2017. Hänen otettua yhteyttä hänen lainausoikeutensa palautettiin ja kirjasto luopui saatavasta omalta osaltaan 5.5.2017. Ratkaisuun päädyttiin asiakkaan velan käsittelyn aiheuttaman työ määrän kasvun vuoksi. Intrum Justitia Oy luopui selvityksen mukaan omien kulujensa osalta perinnästä 14.12.2017 merkinnällä riita-asia. Selvityksestä ilmenee, että Vantaan kaupunginkirjastolla on ollut Intrum Justitia Oy:n kanssa oma erillinen sopimus perintätehtävistä poiketen kaupungin sopimuksesta.

Kirjastomaksuista säädetään 1.1.2017 voimaan tulleessa laissa yleisistä kirjastoista (1492/2016). Sen 12 §:n 2 ja 3 momentin mukaan kunta voi periä myöhässä palautetuista aineistoista, varatun aineiston noutamatta jättämisestä ja muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista yleisen kirjaston suoritteista kohtuullisen, enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää vastaavan maksun. Maksun suorasta ulosottokelpoisuudesta ilman ulosottooperustetta säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Tällä lailla kumottiin kirjastolaki (904/1998). Sen 10 §:ssä säädettiin, että kirjastolla voi olla käytösäännöt, joissa on määräyksiä kirjaston käytöstä sekä kirjaston käyttäjien oikeuksista ja velvollisuuksista. Pykälän kaksi momentin mukaan käyttösääntöjen rikkomisesta peritään kunnan päättämät maksut, joiden tulee olla kohtuulliset suhteessa käyttösääntöjen rikkomiseen.

Laissa verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007) säädetään julkisen saatavan vanhentumisesta. Laki koskee sen 1 §:n mukaan julkisia saatavia joita ovat:

- 1) vero ja julkinen maksu sekä niille säädetty viivästyskorko ja korotus;
- 2) muu julkisoikeudellinen tai siihen rinnastettava saatava, joka 3 §:n mukaan saadaan periä ulosotossa ilman ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettua ulosottoperustetta (suora ulosottokelpoisuus).

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuista saatavista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksessa verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (1324/2017) 2 §:ssä luetellaan saatavat, jotka ovat julkisia maksuja.

Pykälän mukaan:

Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja julkisia maksuja ovat maksut, joista tai joiden perusteista säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992) tai muussa laissa, jos ne peritään:

- 1) valtiolle;
- 2) valtion laitokselle;
- 3) kunnille ja kuntayhtymille; tai
- 4) evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille.

Vantaan kaupunki oli selvityksessään vedonnut siihen, että kysymys ei olisi lakiin perustuvasta maksusta. Tässä tarkoitettut maksut on kuitenkin maksuunpantu ja peritty kunnan lakisääteisen tehtävän suorittamisesta kirjastolain 10 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaisesti.

Todettakoon että 11.2017 voimaan tullut säännös on tältä osin selkeä. Säännöksessä nimenomaisesti oikeutetaan kunta perimään ajoissa palauttamatta jättämisestä maksu, joka on perittävässä verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain mukaisesti eli kysymys on julkisesta maksusta. Todettakoon että aikaisemmin voimassa olevan tai uuden lain esitöistä ei ole saatavissa selvitystä siitä, miten palautusaikojen noudattamatta jättämisestä perittävää maksua olisi arvioitava.

Katson kuitenkin että kysymys on kunnan lakiin perustuvan tehtävän suorittamisesta lain nojalla perittävästä maksusta, joka verojen ja maksujen perimisestä annetun lain 1 §:n ja sen nojalla annetun asetuksen 2 §:n mukaan pannaan täytäntöön julkisena maksuna kyseisen lain nojalla ja noudattaen kyseisen lain maksun vanhentumista koskevia säännöksiä. Todettakoon, että maksun perintään ei vaikuta, onko laissa, jossa maksusta säädetään, erikseen viittausta verojen ja maksujen perimisestä annetun lain soveltamisesta.

Tällöin vanhentumisaika määräytyy lain 20 §:n nojalla ja on viisi vuotta eikä vanhentumista voi katkaista. Todettakoon, että vastaava säännös oli jo aikaisemmin voimassa olleessa laissa.

Kunta on velvollinen valvomaan saataviensa perintää ja toimeksiantosopimuksen perusteella perintää hoitavan perintäyhtiön toimintaa. Perinnässä kunnan on noudatettava perintälakia (513/1999) ja hyvää perintätapaa. Perintälain 4 §:n hyvän perintätavan sisältöä määrittävässä säännöksessä todetaan, että vanhentunutta tai muusta syystä lakannutta saatavaa ei saa periä.

Saadun selvityksen mukaan tässä tarkoitettujen saatavien perinnästä on luovuttu. Asiakirjoista ei myöskään ilmene, että kantelijan tapauksessa vanhentunutta saatavaa olisi maksettu.

Olen arvioinut saatavan oikeudellisen luonteen toisin kuin Vantaan kaupunki. Tämä arviointiperuste vaikuttaa merkittävästi vanhentumisen arviointiin, koska julkisoikeudellisista saatavista poiketen yksityisoikeudellisen saatavan vanhentuminen on vanhentumislain nojalla keskeytettävissä, jolloin perintää on mahdollista jatkaa.

Minulla on syytä olettaa, että myös muissa kunnissa käytäntö on ennen vuonna 2017 voimaan tullutta lakia ollut epäselvä. Asian selvittämiseksi ja mahdollisen ohjeistuksen antamiseksi tulen saattamaan tämän päätöksen opetus- ja kulttuuriministeriön tietoon toimenpiteitä varten sen varmistamiseksi, etteivät kunnat peri vanhentuneita saatavia.

Saatan Vantaan kaupungin tietoon käsitykseni sen menettelyn lainvastaisuudesta saatavan perintätoimien jatkamisessa saatavan vanhentumisen jälkeen.

3.2 Aalto-yliopiston menettely

Saadun selvityksen mukaan kantelijalla oli ollut yhteensä 852,95 euron suuruinen velka, joka on syntynyt Helsingin Kauppakorkeakoulun kirjaston perimistä korvauksista vuonna 2003. Selvityksen mukaan kyseessä ei ole julkisoikeudellinen maksu eikä kantelija ollut kiistänyt saatavan perustetta. Selvityksen mukaan saatava ei ollut vanhentunut, koska perintäyhtiö oli katkaissut vanhentumisen vaatimalla velalliselta suoritusta tai muutoin muistuttamalla velallista velasta. Velan lopullinen vanhentumisaika tässä tapauksessa oli 20 vuotta. Pääoman korko perustui korkolain mukaiseen viivästyskorkoon ja kulut perintäyhtiön voimassa oleviin toimenpidepalkkioihin. Koska saatavaa ei ollut saatu perittyä ja oli ilmeistä, että enemmät perintätoimet olisivat tehottomia, oli yliopisto pitkän ajan kulumisen vuoksi ja enempien kulujen välttämiseksi päättänyt luopua vaatimasta ao. saatavia ja niiden perinnästä aiheutuneita kuluja.

Aalto-yliopistosta ei ole löytynyt tarkempaa selvitystä maksujen perusteesta tai maksuunpanosta kuin perintätoimiston selvitys maksujen määrästä ja perintätoimenpiteistä.

Helsingin Kauppakorkeakoulun kirjaston perimistä maksuista säädettiin maksujen erääntymisen aikaan opetusministeriön päätöksessä (82/1993) ja sittemmin opetusministeriön asetuksessa (1200/2006). Opetusministeriön päätöksen 3 §:n mukaan valtion, kuntien ja valtionapulaitosten kirjastoille annettavasta ja välitettävästä kaukopalvelusta samoin kuin vastavuoroisuuteen perustuvasta, ulkomaille annettavasta kaukopalvelusta perittiin lähetyskustannusten suorituksen tuottamisen johdosta muille suoritettujen maksujen mukainen maksu. 4 momentin mukaan muita suoritteita, joiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein, ovat jäljenteet, tiedonhaut ja muut informaatiopalvelusuoritteet, kirjaston luetteloiden ja tietokantojen etäkäyttö, asiakkaan toimenpiteestä johtuvat ilmoitukset muille kuin 3 §:ssä mainituille annettavat kaukolainat, käänös-, koulutus-, konsultti ja konservointipalvelut, julkaisut ja muut tilauksesta tuotetut suoritteet. Opetusministeriön päätös perustui valtion maksuperustelain 8 §:ään.

Opetusministeriöstä saadun tiedon mukaan opetusministeriö lähetti yliopistoille 20.6.2007 kirjeen opetusministeriön asetuksen soveltamisesta. Siinä todettiin, että asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäivät yliopistojen kirjastojen viivästys-, sakko- ja vahingonkorvausmaksut, koska

niissä ei ole kysymys valtion maksuperustelain mukaisten suoritteiden hinnoittelusta. Tarkoitus oli kuitenkin opetusministeriön toimesta ohjeistaa yliopistojen kirjastoja asiassa, jotta käytännöt olisivat jatkossa yhteneväiset.

Asetuksen 1200/2006 4 §:ssä säädetään yliopistojen kirjasto- ja tietopalveluiden muista kuin liiketaloudellisesti hinnoiteltavista suoritteista. Asetuksessa on lueteltu yksityiskohtaisesti, mistä maksuja peritään eikä asetuksessa ole määritelty lainojen palauttamisesta perittäviä maksuja. Asetus oli voimassa 30.6.2010 saakka.

Ottaen huomioon edellä opetusministeriön kirjeessä lainsäädännön taustasta lausuttu, katson että nyt kysymyksessä olevan kaltaisesta viivästys- tai palauttamattajättämismaksusta ei asetuksessa ole tarkoitettu säätää, vaan kysymys olisi enemmänkin vahingonkorvauksen luontoisesta maksusta, jonka vanhentuminen määräytyisi yleisten vanhentumista koskevien säännösten perusteella.

Katson, kun perinnästä luovuttiin eikä ole osoitettu, että vanhentunutta saatavaa olisi maksettu, että minulla ei ole aihetta enempään toimenpiteisiin tässä Aalto-yliopiston asiassa.